

Actualisatie verkennend natuuronderzoek Uiterwaarden Rijn, Rhenen

Oriënterend onderzoek in het kader van de
wet- en regelgeving voor de natuur

Definitief

Gemeente Rhenen

Grontmij Nederland B.V.
Alkmaar, 5 april 2013

Verantwoording

Titel : Actualisatie verkennend natuuronderzoek Uiterwaarden Rijn, Rhenen

Subtitel : Oriënterend onderzoek in het kader van de wet- en regelgeving voor de natuur

Projectnummer : 327263

Referentienummer :

Revisie : 01

Datum : 5 april 2013

Auteur(s) : Ing. D. van der Veen

E-mail adres : david.vanderveen@grontmij.nl

Gecontroleerd door : mr. A.H. Tuitert

Paraaf gecontroleerd :

Goedgekeurd door : mr. A.H. Tuitert

Paraaf goedgekeurd :

Contact : Grontmij Nederland B.V.
Robijnstraat 11
1812 RB Alkmaar
Postbus 214
1800 AE Alkmaar
T +31 72 547 57 57
F +31 72 850 26 57
www.grontmij.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding en doel	3
1.2	Plangebied	3
2	Wet- en regelgeving voor natuur	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Flora- en faunawet	5
3	Resultaten	7
3.1	Inventarisatie methode	7
3.1.1	Bronnenonderzoek	7
3.1.2	Verkennd veldbezoek	7
3.2	Soortbescherming	7
3.2.1	Flora	7
3.2.2	Zoogdieren	8
3.2.3	Vogels	9
3.2.4	Vissen	10
3.2.5	Amfibieën	11
3.2.6	Reptielen	12
3.2.7	Libellen	12
3.2.8	Overige soorten	12
4	Conclusies en aanbevelingen	13
4.1	Flora- en faunawet	13
4.1.1	Flora	13
4.1.2	Zoogdieren	13
4.1.3	Vogels	14
4.1.4	Vissen	14
4.1.5	Amfibieën	14
4.1.6	Reptielen	15
4.1.7	Libellen	15
4.1.8	Overige soorten	15
4.1.9	Conclusie	15
4.2	Aanbevelingen	15
5	Literatuurlijst	17

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Door de gemeenteraad van Rhenen is in 2009 het inrichtingsplan Uiterwaarden Rhenen vastgesteld. In de inrichtingsschets (zie fig. 1.1) zijn een aantal nieuwe voorzieningen opgenomen zoals een evenemententerrein (Veerweide), ijsbaan, uitbreiding passantenhaven, nieuwe parkeerplaats en aanleg nieuw fiets-/ wandelpad Palmerswaard. Om de nieuwe recreatieve voorzieningen te kunnen realiseren is het deels noodzakelijk het bestemmingsplan aan te passen.

De uiterwaarden zijn onderdeel van het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Neder-Rijn". Voor de verdere planvorming en procedures heeft de gemeente behoefte aan een feitelijke onderbouwing van de positieve en negatieve effecten van het plan op beschermde natuurwaarden binnen de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet (NB-wet), Natura 2000 (N2000) en de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Aanvullend op deze onderbouwing is een verkennend natuuronderzoek uitgevoerd om de consequenties met betrekking tot beschermde soorten in de Flora- en faunawet in kaart te brengen.

Het verkennend natuuronderzoek geeft inzicht in de noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet, een Natuurbeschermingswet vergunning, Nee-tenzij toets EHS dan wel de noodzaak tot het uitvoeren van nadere inventarisaties of effectbeoordelingen. Het verkennend natuuronderzoek vormt daarmee de basis voor eventuele verdere procedures of vervolgonderzoek in het kader van de wet- en regelgeving voor de natuur.

De natuurwaarden binnen de N2000 en EHS zijn reeds in 2011¹ in kaart gebracht en zullen daarom verder niet meegenomen worden in voorliggend onderzoek. Dit onderzoek beperkt zich tot een inschatting van de natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet en de mogelijke relaties die er liggen met de omgeving.

1.2 Plangebied

Het plangebied beslaat het uiterwaardengebied dat is gelegen ten zuiden van het stedelijke gebied van Rhenen, ten noorden van de Rijn. Het plangebied is grofweg onderverdeeld in het oostelijk deel en middendeel (gronden van de Gemeente Rhenen en particulieren) en het westelijk deel (Utrechts Landschap) voortaan Palmerswaard. In figuur 1.2 wordt een indruk van het plangebied weergegeven.

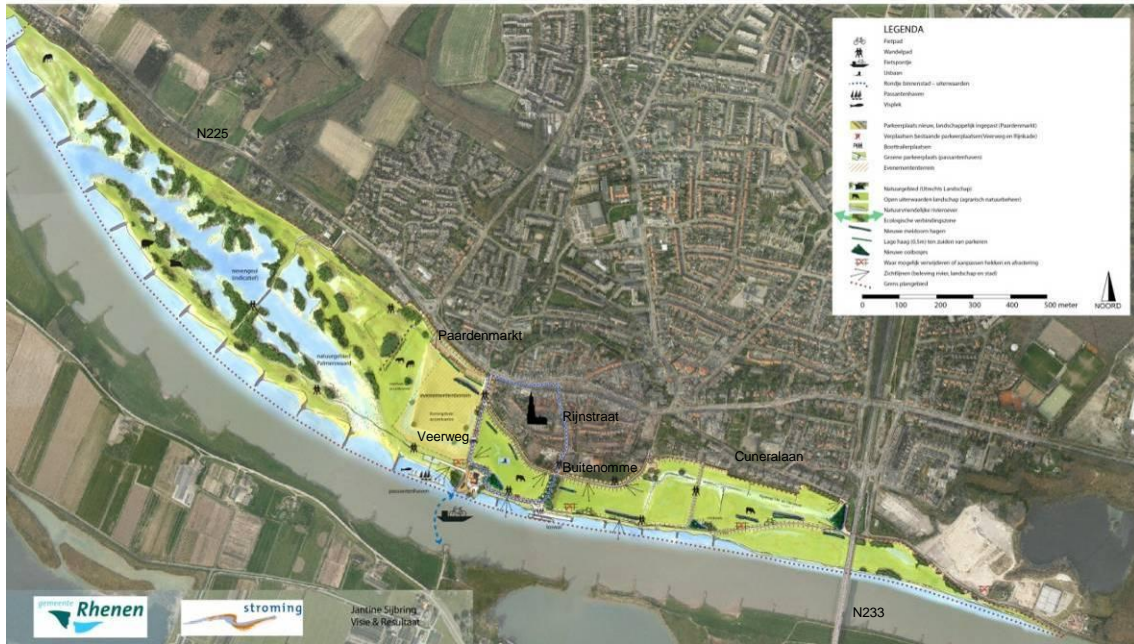
De percelen van de Gemeente bestaan grotendeel uit open cultuurgrasland omgeven met slo-ten en enkele bomenrijen. De bodem is lokaal reliëfrijk en bestaat uit klei tot zavel.

De percelen van het Utrechts Landschap bestaan voornamelijk uit ruig grasland, rivierduinen, broekbossen en open water.

---

¹ Toetsing inrichtingsplan uiterwaarden Rhenen, De Groene Ruimte, december 2011.

Inrichtingsplan uiterwaarden bij de stad Rhenen

Figuur 1.1, Overzichtskartaal plangebied

Oostelijke deel

Midden deel

Westelijk deel (oostzijde)

Westelijk deel (westzijde)

Figuur 1.2, Overzichtsfoto's plangebied

2 Wet- en regelgeving voor natuur

2.1 Inleiding

De natuurbeschermingswetgeving in Nederland valt uiteen in gebiedsbescherming en in soortenbescherming. Gebiedsbeschermende wetgeving voorziet in bescherming van aangewezen natuurgebieden en wordt geregeld in de nieuwe gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998.

Soortenbescherming is vastgelegd in de Flora- en faunawet. Deze wet ziet toe op bescherming van soorten planten en dieren zowel binnen als buiten beschermde natuurgebieden. Daarnaast zijn er ook beleidsmatig beschermde gebieden en soorten.

2.2 Flora- en faunawet

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht, deze is gericht op de duurzame instandhouding van soorten. De Flora- en faunawet vervangt onder andere de Vogelwet, de Jachtwet en de soortbescherming uit de Natuurbeschermingswet. In deze nieuwe wet zijn (nagenoeg) alle van nature in het wild voorkomende amfibieën, zoogdieren en vogels beschermt. Daarnaast is een beperkt aantal plantensoorten en ongewervelden beschermt. Voor soorten die vallen onder de bescherming van de wet gelden de volgende verbodsbepalingen met betrekking tot werkzaamheden in het buitengebied:

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling en ontheffing

Conform artikel 75 is het mogelijk om in bepaalde gevallen ontheffing of vrijstelling te verlenen van de verbodsbepalingen genoemd in artikelen 8 t/m 11 en 13. Sinds het vrijstellingsbesluit van 23 februari 2005 kent de Flora- en faunawet drie beschermingsniveaus, veelal aangeduid met tabel 1, tabel 2 en tabel 3. De bescherming van de broedvogels heeft een apart beschermingsregime en zijn sinds 25 augustus 2009 onderverdeeld in de categorieën 1 tot en met 5 en overige soorten.

tabel 1	Algemene soorten	Wat betreft ruimtelijke ontwikkelingen, onderhoud en beheer geldt een vrijstelling. Er hoeft voor deze activiteiten geen ontheffing aangevraagd te worden.
tabel 2	Overige soorten	Wat betreft beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling, mits wordt gewerkt volgens een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Is er geen gedragscode dan moet ontheffing aangevraagd worden, deze valt onder de lichte toets (geen aantasting van de duurzame instandhouding van de soort).
tabel 3	Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitat-richtlijn bijlage 1 van de AMVB	Deze soorten genieten de zwaarste bescherming. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt ten aanzien van deze soorten dat er altijd een ontheffing moet worden aangevraagd waarvoor een uitgebreide toets geldt. De ontheffingsaanvraag valt onder de zware toets: 1) er is sprake van een bij de wet genoemd belang, 2) er is geen alternatief, 3) doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Voor beheer en onderhoud is wel vrijstelling mogelijk indien gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode.
	Vogels	Vogels vormen een aparte categorie. Vogels worden vooral negatief geraakt in hun broedperiode. Voor het verstoren van nesten wordt over het algemeen geen ontheffing verleend tijdens het broedseizoen. Van een aantal soorten zijn vogelnesten en bijbehorend functionele leefgebied jaarrond beschermd en staan op de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' van het ministerie van EZ. Het betreffen broedvogelsoorten van de beschermingscategorieën 1 t/m 4 en in bepaalde gevallen ook van de beschermingscategorie 5. Een ontheffingsaanvraag voor het aantasten van deze verblijfplaatsen zal getoetst worden aan de zware toets (als bij tabel 3). Bescherming van broedvogels uit categorie 5 is jaarrond van toepassing indien ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Dit is bijvoorbeeld het geval als de soort lokaal zeldzaam is, als er bij een verstoring geen alternatieve nestlocaties beschikbaar zijn of als het aanbieden van een alternatieve (kunstmatige) nestlocatie niet mogelijk is.

In het verkennend natuuronderzoek wordt getoetst welke verbodsbepalingen overtreden kunnen worden bij de uitvoering van het plan. Afhankelijk van het beschermingsniveau van de soort zal voor de overtreding van de verbodsbepaling al dan niet een ontheffing aangevraagd te worden en of volgens een goedgekeurde gedragscode gewerkt moeten worden.

3 Resultaten

3.1 Inventarisatie methode

3.1.1 Bronnenonderzoek

Het bronnenonderzoek heeft als doel een overzicht te krijgen van de beschikbare informatie met betrekking tot het voorkomen van beschermde soorten en gebieden in het plangebied en omgeving. Hierbij maken we gebruik van diverse ecologische atlassen en internetbronnen (zie literatuurlijst voor een overzicht). In de literatuurlijst (zie hst. 5) is het complete overzicht van geraadpleegde bronnen weergegeven.

3.1.2 Verkennend veldbezoek

Tijdens het verkennend veldbezoek is het plangebied d.d. 21-03-2013 bezocht. Dit veldbezoek is uitgevoerd door een ter zake kundig ecooloog van Grontmij. Het doel van het oriënterend veldbezoek is het onderzoeksgebied te beoordelen op habitatgeschiktheid voor beschermde soorten. Door de informatie uit het bronnenonderzoek te combineren met informatie uit het veldbezoek ontstaat een goed beeld van het actueel voorkomen van beschermde soorten in het gebied en de aanwezigheid van potentieel leefgebied van beschermde soorten.

3.2 Soortbescherming

3.2.1 Flora

De Palmerswaard (westelijk deel) is goed onderzocht. In 2010² is onder andere een uitgebreid onderzoek naar flora geweest. Uit dit onderzoek en uit het onderzoek van 2011³ zijn enkele waarnemingen bekend van de wilde marjolein (Ff-wet tabel 2) bij de paardenmarkt op de noordgrens van het middendeel van het plangebied (zie fig. 3.2.1a). Tijdens het verkennend veldbezoek (zie par. 3.1.2) is op bovengenoemde locatie geschikt biotoop voor de wilde marjolein aangetroffen. Ter hoogte van deze locatie is een parkeerterrein gepland. Door bijvoorbeeld afgravingen gaan groeiplaatsen van de wilde marjolein verloren.

Tijdens het onderzoek van 2011 is de zwanenbloem (Ff-wet, tabel 1) in kleiputten van de Palmerswaard aangetroffen. Deze kleiputten vormen een geschikt biotoop voor de zwanenbloem. Van de gewone vogelmelk (tabel 1, Ff-wet) wordt zowel in het oostelijk deel als het westelijk deel van het plangebied melding gemaakt. In het plangebied komt deze soort voor langs de helling aan de zuidzijde van de Cuneralaan (oostelijke deel plangebied). In de Palmerswaard staat deze soort aan de onderzijde van de steilrand en langs de zomerdijk. Uit het verkennend veldbezoek blijken deze locaties tevens als geschikte biotoop voor deze tabel 1 soorten.

In de omgeving van het oostelijk deel van het plangebied zijn waarnemingen bekend van Ff-wet tabel 1 soorten: grote kaardenbol, grasklokje en akkerklokje langs de steilrand en het schuine wandelpad (voorheen Utrechtse straatweg). De brede wespenorchis (Ff-wet tabel 1) is tevens tijdens het onderzoek van 2011 aangetroffen in de Palmerswaard ter hoogte van het middenpad (zie fig. 3.2.1b). Tijdens het verkennend veldonderzoek zijn deze locaties bezocht en is (met name langs de steilrand) geschikt habitat aangetroffen. Voor deze Ff-wet tabel 1 soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Hiervoor geldt wel de zorgplicht (zie par. 2.4).

² Plas, L.H.W. van der, en P. Goudzwaard (eds.) 2011. Palmerswaard, Inventarisatie flora en fauna in 2010. KNNV afd. Wageningen e.o., Wageningen.

³ De Groene Ruimte, december 2011, Toetsing inrichtingsplan uiterwaarden Rhenen.

Figuur 3.2.1a, Paardenmarkt (zie pijl)

Figuur 3.2.1b, Middenpad (zie pijl)

3.2.2 Zoogdieren

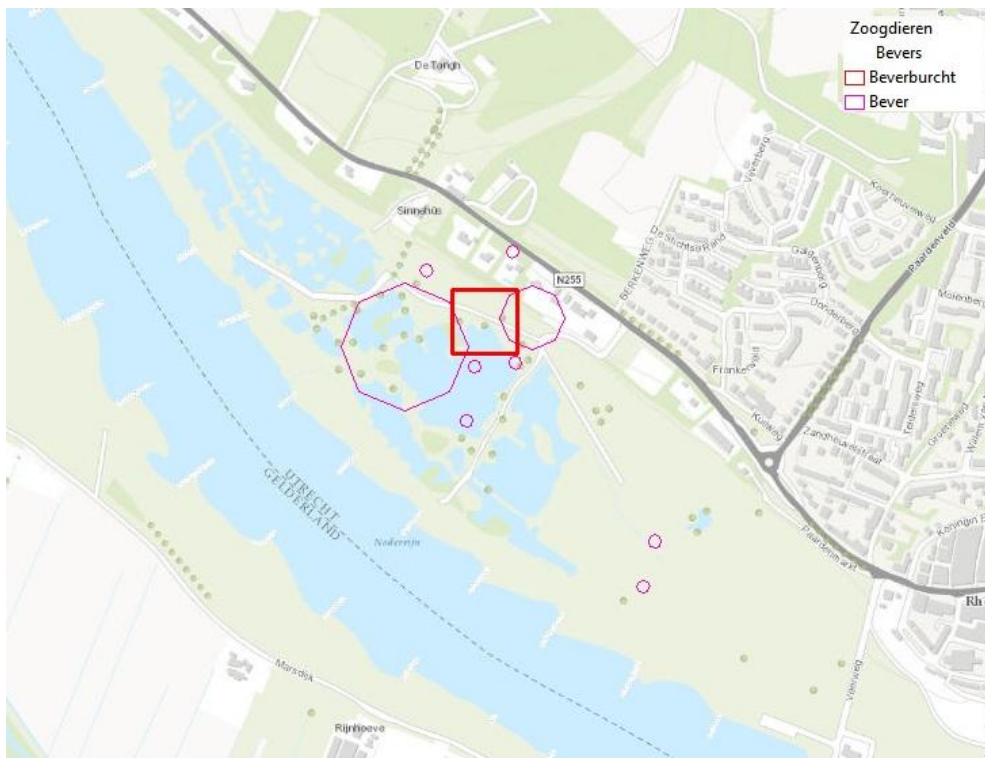
Uit het bronnenonderzoek (telmee.nl en waarneming.nl) zijn waarnemingen bekend van zwaarder beschermde tabel 3 Ff-wet zoogdieren in de directe omgeving van het plangebied. Dit betreft de vleermuissoorten: franjestaart, watervleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, gewone grootvleermuis. In het plangebied zijn enkele bomen met holten en spleten aanwezig, welke mogelijk een vaste verblijfplaats kunnen zijn voor (boombewonende) vleermuizen zoals bovengenoemde soorten. Vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn binnen het plangebied niet bekend. Een paar bomen bieden mogelijk wel een geschikt verblijfplaats voor vleermuizen. Uit schriftelijke mededeling is bekend dat reeds aanvullend onderzoek naar vleermuizen wordt uitgevoerd. Uit dit aanvullend onderzoek wordt vastgesteld of er vaste verblijfplaatsen en/of vliegroutes in het plangebied aanwezig zijn en of het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied door vleermuizen.

Tijdens het verkennend veldbezoek (21-03-2013) zijn in de Palmerswaard vraatsporen van de bever (Ff-wet, tabel 3) aangetroffen (zie figuur 3.2.2a). Tevens is tijdens dit bezoek geschikt habitat voor de bever aangetroffen. Uit het bronnenonderzoek uit maart 2012 (waarneming.nl en NDFF) is bekend dat een beverburcht in de Palmerswaard aanwezig is ter hoogte van de steilwand (zie figuur 3.2.2b). Onderzoek uit 2009⁴ geeft aan dat dit vermoedelijk een uitbreiding is van een beverfamilie uit de in omgeving gelegen natuurgebied 'Blauwe Kamer'. Het voorkomen van de bever (tabel 3-soort) in het westen van plangebied is daarmee reeds aangetoond. Nader onderzoek in het plangebied is daarom niet nodig. Het oostelijk en middendeel van het plangebied vormt geen geschikt habitat. Dit betreffen open cultuurgraslanden. Als er watergangen en/of oevers worden vergraven, dan dient te worden voorkomen dat beverburchten schade oplopen of vernietigd worden en bevers verstoord worden door werkzaamheden.

Figuur 3.2.2a, beversporen

⁴ Freek Niewold 2009. Ontwikkelingen van de beverpopulaties tot maart 2009. Duiven, Niewold Wildlife Infocentre. Rapport bevers 2009. 36 blz.; 4 fig.; 5 tab.; 12 ref.

Figuur 3.2.2b, NDFD bever

Uit het bronnenonderzoek (VZZ, 2011) zijn waarnemingen bekend van waterspitsmuis (Ff-wet tabel 3) in de indirecte omgeving van het plangebied, namelijk de Amerongse Bovenpolder. Het westelijk deel van het plangebied blijkt uit verkennend veldonderzoek als geschikt habitat aangemerkt te kunnen worden. Waterspitsmuis is namelijk gebonden aan watergangen met een goed ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. De oevers zijn geschikt voor de kritische waterspitsmuis en deze soort komt in de indirecte omgeving voor, daarom kan het incidenteel voorkomen van deze soort niet uitgesloten worden. Waterspitsmuis is een soort van tabel 3 van de Flora- en faunawet, waarvoor bij ruimtelijk ontwikkeling geen vrijstelling geldt en waarvoor werken met een gedragscode niet voldoende is.

Uit waarneming.nl, telmee.nl en het NDFD blijkt dat algemene zoogdiersoorten zoals egel, mol, konijn, gewone bosspitsmuis, bunzing, hermelijn, vos en ree zijn aangetroffen in het plangebied. Tijdens het veldbezoek is ook geschikt habitat voor deze soorten aangetroffen. Dit zijn alle algemene soorten van tabel 1 van de Flora- en faunawet. Hiervoor geldt wel de zorgplicht (zie par. 2.4).

3.2.3 Vogels

Het plangebied is over een lange periode goed onderzocht op vogels. Hieruit (waarneming.nl en de Werkgroep Milieubeheer Rhenen) zijn diverse waarnemingen gedaan van vogels en (jaar-rond beschermde, categorie 1 t/m 4) nesten (buiszard, sperwer, spechten) in het plangebied. Tijdens het verkennend veldbezoek (21-03-2013) zijn tevens ook diverse vogelsoorten en jaar-rond beschermde nesten aangetroffen (zie tabel 1). Wel dient opgemerkt te worden dat dit veldbezoek geen uitputtend vogelonderzoek betreft. Bomensingels, individuele bomen en bossen vormen een geschikt habitat voor bovengenoemde vogels in het gehele plangebied.

Voor de rietkragen langs perceelranden, het broekbos, (braam)struwelen en bomensingels in de omgeving van de percelen kunnen worden gebruikt door verschillende soorten broedende vogels. Alle vogels genieten bescherming onder de Flora- en faunawet. Hierbij geldt dat verstoring van broedende vogels en broedsel niet is toegestaan. Verstoring van broedvogels kan optreden wanneer tijdens de broedperiode (circa maart t/m juli) werkzaamheden (zoals het kappen van bomen en vergraven/dempen van terrein) plaatsvinden. Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen (maart t/m juli) of als maatregelen worden getroffen

om verstoring van vogels en nesten en vernietiging van (jaarrond beschermd) nesten te voorkomen, is er geen overtreding van de Flora- en faunawet (zie par. 4.3 en 4.4).

Uit bronnenonderzoek blijkt dat de oeverwal recent in de omgeving (Vogelzang) van het plangebied is aangetroffen ten noorden van het oostelijk deel van het plangebied. De kans dat de oeverwal in het plangebied op de onderzochte percelen kan broeden is aanwezig. Deze kans kan onder andere ontstaan door graafwerkzaamheden en aanleg van zandheuvelds / zanddepots. De nesten en bijbehorend leefgebied van de oeverwal vallen onder categorie 5 en zijn daarmee niet jaarrond beschermd. Deze zijn wel gedurende het broedseizoen van de oeverwal (respectievelijk april t/m augustus) beschermd. Dit geldt daarmee ook voor de in tabel 1 genoemde categorie 5 soorten. Tevens kunnen andere grondbroeders als kleine plevier, scholekster en graspieper worden verwacht op kaal substraat en/of in ruigte vegetatie.

Tabel 1, waargenomen vogels (21-03-2013)

Soort *	Status ** (Categorie)	Westelijk deel	Midden deel	Oostelijk deel
Fazant		1		
Witte kwikstaart		5-10		3
Knobbelzwaan		2		
Grutto		1 (zang)		
Kolgans		2		
Grote canadese gans		6		
Grauwe gans		5-10		
Wilde eend		5		
Aalscholver		1		
Blauwe reiger	NJ (Cat. 5)	1		1
Grote zilverreiger		1		
Merel		3	3	3
Kuifeend		4		
Fuut		2		
Meerkoet		5-10		1
Pimpelmees	NJ (Cat. 5)	1		
Winterkoning		2		
Groene specht	NJ (Cat. 5)	1 (ov)		
IJsvogel	NJ (Cat. 5)	1		
Buizerd	NJ (Cat. 4)	1		
Holenduif		1		
Houtduif		3		
Kauw		5		>10
Ekster	NJ (Cat. 5)	2 (n)		
Koolmees	NJ (Cat. 5)	1		
Groenling		5-10		
Tureluur				1
Nijlgans			2	
Veldleeuwerik			1 (zang)	
Zwarte kraai			2	2
Buizerd	Ja (Cat. 4)			1 (ov)
Ooievaar	Ja (Cat. 3)		1 (ov)	

* n= nest, ov= overvliegend,

** J = jaarrond beschermd, NJ = niet jaarrond beschermd, Cat. = Categorie

3.2.4 Vissen

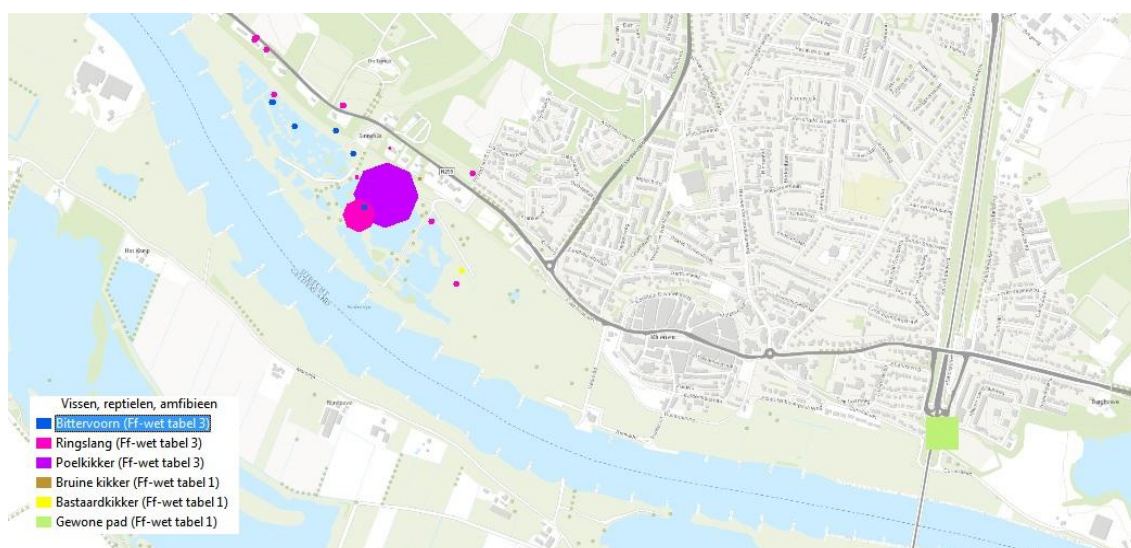
De bittervoorn (Ff-wet tabel 3) en kleine modderkruiper (Ff-wet tabel 2) komen volgens het onderzoek uit 2010 voor in de Palmerswaard. Het NDFF (zie fig. 3.2.4) maakt alleen melding van de bittervoorn in de Palmerswaard. De KNNV heeft in februari 2012 tevens melding gemaakt van de bittervoorn in het plangebied. Het voorkomen van de bittervoorn (tabel 3-soort) in het westelijk deel van het plangebied (Palmerswaard) is daarmee reeds aangetoond. Nader onderzoek in het plangebied is daarom niet meer nodig. Als er watergangen worden vergraven, dan

dient te worden voorkomen dat exemplaren van deze soorten schade oplopen of sterven door werkzaamheden.

Van soorten als rivierdonderpad (Ff-wet tabel 2) en grote modderkruiper (Ff-wet tabel 3) wordt alleen melding gemaakt in de Nederrijn, 5-10km stroomopwaarts ten opzichte van het plangebied. De naast het plangebied gelegen Nederrijn kan, vooral langs de oeverzone waar stortstenen en verspreid gelegen oevervegetatie ligt, geschikt habitat voor de rivierdonderpad bieden. Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek te doen naar de rivierdonderpad en grote modderkruiper als er werkzaamheden in de rivier of in de directe oeverzone in het plangebied worden verricht.

3.2.5 Amfibieën

Uit het bronnenonderzoek (telmee.nl) en eerder onderzoek uit 2011, blijkt dat de rugstreeppad (Ff-wet tabel 3) in het plangebied en directe omgeving is aangetroffen. De rugstreeppad komt met name voor in zandige milieus met water in de omgeving of met tijdelijke plassen. Deze soort wordt dan ook regelmatig aangetroffen op bouwterreinen. In het plangebied en in de directe omgeving van het plangebied komt open water voor en open zandgrond (zie fig. 3.2.5). In het NDFF (zie fig. 3.2.4) wordt tevens melding gemaakt van het voorkomen van de poelkikker (Ff-wet tabel 3). Tijdens het verkennend veldbezoek is geschikt habitat voor de rugstreeppad en poelkikker in het gehele plangebied aangetroffen. Uit telmee.nl komt ten slotte naar voren dat binnen het plangebied waarnemingen zijn van algemene beschermde tabel 1 soorten (zoals gewone pad en bruine kikker).

Figuur 3.2.4, NDFF vissen, reptielen en amfibieën

Figuur 3.2.5, open water, oostelijk deel plangebied

De kamsalamander (Ff-wet tabel 3) is in 2010 (telmee.nl) in het westelijk deel van het plangebied aangetroffen. Volgens het onderzoek uit 2011 blijkt deze soort reeds 30 jaar uit het gebied te zijn verdwenen. Dit met uitzondering van een onbevestigde waarneming op de grens van het plangebied ter hoogte van het fietspad en de brug (N233). In het NDFF wordt geen melding gemaakt van de kamsalamander in of in de omgeving van het plangebied. De watergangen in het plangebied zijn grotendeels geïsoleerd en bevatten daarmee geen tot enkele vissen. De poelen in het westelijk deel (Palmerswaard) hebben daarbij voldoende oppervlak en diepte en bevatten o.a. mannagrass waar ei-afzet plaats kan vinden. Daarbij bevinden zich plaatselijk struweel wat kan dienen als beschutting. Het westelijk deel van het plangebied vormt op basis van het verkennend veldonderzoek een geschikt habitat voor de kamsalamander. Als er water-

gangen worden vergraven, dan dient te worden voorkomen dat exemplaren van deze soorten schade oplopen of sterven door werkzaamheden.

Figuur 3.3, open water, westelijk deel plangebied

3.2.6 Reptielen

Tijdens het veldbezoek (dd. 21-03-2013) is een zwemmende ringslang (Ff-wet tabel 3) in de Palmerswaard waargenomen. Tevens zijn in het oostelijke deel van het plangebied potentiële verblijfplaatsen (broeihopen) aangetroffen. Uit gegevens van het NDFF (zie fig. 3.2.4) blijkt het voorkomen van de ringslang in zowel het oostelijk als westelijk deel van het plangebied. Het plangebied vormt (vooral in de Palmerswaard) door hoogte- en water gradiënt, kleinschaligheid en geschikte broedlocaties een geschikt habitat voor de ringslang. Door mitigerende maatregelen te nemen kan voorkomen worden dat vaste verblijfplaatsen van ringslangen worden verstoord. In het NDFF wordt naast de ringslang geen melding gemaakt van andere beschermde reptielen. Er is tevens geen geschikt habitat voor andere beschermde reptielen (zoals adder of zandhagedis) aangetroffen.

3.2.7 Libellen

De rivierrombout is een beschermde Ff-wet tabel 3, libellensoort. Deze soort is waargenomen ter hoogte van de plas "Vogelenzang" (van de Bijtel, december 2009), precies op de grens met het plangebied. Het habitat van deze soort bevindt zich vooral langs de rivieren en grote beken, met name wanneer er zand of slib is afgezet. De nimfe van de rivierrombout leeft namelijk ingegraven langs zandige oevers van de grotere rivieren. Uit het bronnenonderzoek (waarneming.nl en vlinderstichting) blijkt dat waarnemingen van volwassen libellen (imago) vooral langs de rivieren zijn gedaan. Daarmee wordt verwacht dat deze soort zich niet of nauwelijks buiten de oeverzones van de uiterwaarden bevindt en daarmee met uitzondering van de oeverzones van de Nederrijn de uiterwaarden geen geschikt habitat vormt voor de rivierrombout.

Figuur 3.4, zandige plekken langs de Nederrijn

3.2.8 Overige soorten

Er zijn verder geen waarnemingen bekend van zwaarder beschermde diersoorten van tabel 2 en/of 3 van de Flora- en faunawet. Er is tevens geen geschikt habitat van overige beschermde soorten aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Flora- en faunawet

4.1.1 Flora

Uit eerder onderzoek uit 2011⁵ zijn waarnemingen bekend van de wilde marjolein (Ff-wet tabel 2) bij de paardenmarkt noordgrens van het middendeel van het plangebied. Deze locatie biedt geschikt habitat voor de wilde marjolein. Op deze locatie is het voornemen om een parkeerplaats aan te leggen. Door afgravingen gaan groeiplaatsen van de wilde marjolein verloren. Voor deze tabel 2 soort geldt geen vrijstelling voor het vernietigen van biotoop van de wilde marjolein, tenzij wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode. Is er geen gedragscode dan moet ontheffing aangevraagd worden, deze valt onder de lichte toets (geen aantasting van de duurzame instandhouding van de soort).

Tabel 1 soorten als de zwanenbloem, grote kaardenbol, brede wespenorchis, grasklokje en akkerklokje zijn tijdens het onderzoek uit 2010⁶ in het plangebied aangetroffen. Voor de tabel 1 soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van Flora- en faunawet. Hiervoor geldt wel de zorgplicht (zie par. 2.4).

4.1.2 Zoogdieren

Tabel 3 Ff-wet zoogdieren kunnen in de directe omgeving van het plangebied voorkomen. Dit betreft de vleermuissoorten: franjestaart, watervleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, rosse vleermuis, laatvlieger en gewone grootvleermuis. In het plangebied zijn gebouwen en bomen aanwezig, welke mogelijk een vaste verblijfplaats kunnen zijn voor vleermuizen. Vaste verblijfplaatsen van vleermuizen zijn binnen het plangebied niet bekend. Een paar bomen bieden mogelijk wel een geschikt verblijfplaats voor vleermuizen. Uit schriftelijke mededeling is bekend dat aanvullend onderzoek (2013) naar vleermuizen wordt uitgevoerd. Uit dit aanvullend onderzoek dient vastgesteld te worden of er vaste verblijfplaatsen en/of vliegroutes in het plangebied aanwezig zijn en of het plangebied wordt gebruikt als foerageergebied voor vleermuizen.

Het voorkomen van de bever (Ff-wet tabel 3) in het westen van het plangebied is reeds aangetoond. Nader onderzoek in het plangebied is daarom niet nodig. Het oostelijk en middendeel van het plangebied vormt geen geschikt habitat. Dit betreffen open cultuurgraslanden. Als er watergangen en/of oevers worden vergraven, dan dient te worden voorkomen dat beverburchten schade oplopen of vernietigd worden en bevers verstoord worden door werkzaamheden. Wanneer deze zwaarder beschermde soort aanwezig is en er als gevolg van de werkzaamheden effecten op deze soorten optreden, er mogelijk een ontheffing nodig is.

De oevers zijn geschikt voor de kritische waterspitsmuis en deze soort komt in de indirecte omgeving voor, daarom kan het incidenteel voorkomen van deze soort niet uitgesloten worden. Waterspitsmuis is een soort van tabel 3 van de Flora- en faunawet, waarvoor bij ruimtelijk ontwikkeling geen vrijstelling geldt en waarvoor werken met een gedragscode niet voldoende is.

---

⁵ Toetsing inrichtingsplan uiterwaarden Rhenen, De Groene Ruimte, december 2011.

⁶ Plas, L.H.W. van der, en P. Goudzwaard (eds.) 2011. Palmerswaard. Inventarisatie flora en fauna in 2010. KNNV afd. Wageningen e.o., Wageningen.

wanneer deze zwaarder beschermde soort aanwezig is en er als gevolg van de werkzaamheden effecten op deze soorten optreden, er mogelijk een ontheffing nodig is.

Tevens kunnen algemene zoogdiersoorten zoals egel, mol, konijn, gewone bosspitsmuis, bunzing, hermelijn, vos en ree voorkomen, dit zijn algemene soorten van tabel 1 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten geldt een algehele vrijstelling van de verbodsbepalingen van Flora- en faunawet. Hiervoor geldt wel de zorgplicht (zie par. 2.4).

4.1.3 Vogels

Tijdens recent onderzoek zijn (jaarrond) beschermde nesten (buiserd, sperwer, spechten) aangetroffen. Bomensingels, individuele bomen en bossen vormen een geschikt habitat voor bovengenoemde vogels in het gehele plangebied. Bij werkzaamheden kan verstoring van vogels optreden vooral met betrekking op grondbroeders. Verstoring van broedvogels treedt op wanneer tijdens de broedperiode (circa maart t/m juli) werkzaamheden, zoals het kappen van bomen en vergraven/dempen van terrein plaatsvinden. Het verstoren van nestelende vogels (inclusief eieren en jonge vogels) is niet toegestaan (Flora- en faunawet). Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen of als de werkzaamheden voor aanvang van het broedseizoen beginnen dan wel het terrein voor het broedseizoen ongeschikt wordt gemaakt om te broeden, wordt overtreding van de Flora- en faunawet voorkomen.

De oeverzwaluw is recent (2010) in de directe omgeving van het plangebied aangetroffen. Door buiten het broedseizoen te werken en afgravingen met een flauw talud af te graven wordt het nestelen van de oeverzwaluw voorkomen. Bij zandheuvelds kan het nestelen voorkomen worden door deze af te dekken met bijvoorbeeld landbouwplastic. Tijdens het broedseizoen kan door ecologische begeleiding bepaald worden of en waar deze soort voor kan komen. Als de oeverzwaluw tijdens het werk wordt aangetroffen, dan kan verstoring worden voorkomen door de locatie ruim af te zetten.

4.1.4 Vissen

De bittervoorn (Ff-wet tabel 3) en kleine modderkruiper (Ff-wet tabel 2) zijn in de watergangen in het westelijk deel van het plangebied aangetroffen. Het voorkomen van de Bittervoorn (tabel 3-soort) in het westelijk deel van het plangebied is tijdens een nader onderzoek in 2010 reeds aangetoond. Nader onderzoek in het plangebied is daarom niet meer nodig. Het middendeel en het oostelijk deel vormen geen geschikt habitat door ontbreken van aaneengesloten watergangen. In het oostelijk deel bevinden zich alleen geïsoleerde watergangen en een plas-dras situatie. Als er watergangen in het westelijk deel worden vergraven, dan dient te worden voorkomen dat exemplaren van deze beschermde soorten schade oplopen of sterven door werkzaamheden. Overtreding van de Flora- en faunawet kan voorkomen worden door een ontheffingsaanvraag te doen en toepassing van mitigerende maatregelen als de watergangen van het westelijk plangebied vergraven worden.

De rivierdonderpad en grote modderkruiper komen in de Nederrijn 5-10 stroomopwaarts voor ten opzichte van het plangebied. Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek te doen naar de rivierdonderpad en grote modderkruiper als er werkzaamheden in de rivier of in de directe oeverzone in het plangebied worden verricht.

4.1.5 Amfibieën

De rugstreeppad (Ff-wet tabel 3) en poelkikker (Ff-wet tabel 3) kunnen in het oostelijk deel en westelijk deel van het plangebied aangetroffen worden. Tevens kan nieuw leefgebied ontstaan door graafwerkzaamheden. Op basis hiervan wordt aanbevolen om aanvullend onderzoek uit te voeren naar de rugstreeppad en poelkikker. Voor de overige algemene soorten dient de zorgplicht in acht te worden genomen. De kamsalamander (Ff-wet tabel 3) kan worden verwacht in watergangen van het westelijk deel (Palmerswaard) van het plangebied. Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek te doen als watergangen (inclusief oevers) in het plangebied vergraven worden. Afhankelijk van aanvullend onderzoek een ontheffingsaanvraag en maatregelen ter voorkoming van effecten op de kamsalamander.

4.1.6 Reptielen

De ringslang (Ff-wet tabel 3) komt in het gehele plangebied voor. Het plangebied vormt (vooral in de Palmerswaard) door hoogte- en water gradiënt, kleinschaligheid en geschikte broedlocaties een geschikt habitat voor de ringslang. Door mitigerende maatregelen te nemen kan voorkomen worden dat vaste verblijfplaatsen van ringslangen worden verstoord. Voor juridische zekerheid kan een ontheffingsaanvraag aangevraagd worden ter voorkoming van effecten op de ringslang (inclusief broeihopen). In het NDFF wordt naast de ringslang geen melding gemaakt van andere beschermde reptielen in het NDFF. Er is tevens geen geschikt habitat voor andere beschermde reptielen (zoals adder of zandhagedis) aangetroffen.

4.1.7 Libellen

De rivierrombout (Ff-wet tabel 3) is waargenomen ter hoogte van de plas "Vogelenzang" (van de Bijtel, december 2009), precies op de grens met het plangebied. Het habitat van deze soort beperkt zich meestal tot oeverzones van rivieren en grote beken, met name wanneer er zand of slib is afgezet. Daarmee wordt verwacht dat deze soort zich niet of nauwelijks buiten de oeverzones van de uiterwaarden bevinden en daarmee met uitzondering van de oeverzones van de Nederrijn de uiterwaarden geen geschikt habitat vormt voor de rivierrombout. Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek uit te voeren als graafwerkzaamheden in de oever van de Nederrijn plaatsvinden. Afhankelijk van aanvullend onderzoek een ontheffingsaanvraag en maatregelen ter voorkoming van effecten op de rivierrombout.

4.1.8 Overige soorten

Er zijn verder geen waarnemingen bekend van overige beschermde diersoorten van tabel 2 of 3 van de Flora- en faunawet en is geen geschikt habitat aangetroffen van overige beschermde soorten. In dit kader zijn dan ook geen negatieve effecten voorzien en hoeven geen vervolgproucedures in gang te worden gezet.

4.1.9 Conclusie

Op grond van het uitgevoerde onderzoek kan geconcludeerd worden dat een grote groep beschermde soorten (vleermuizen, ringslang, rugstreepad, poelkikker, bittervoorn, kleine modderkruiper, rivierrombout, broedvogels (inclusief grondbroeders) etc. in het plangebied voorkomen of tijdens de werkzaamheden op de werklocaties kunnen verschijnen (Tabel 4.2). Hiermee zal rekening gehouden moeten worden (zie 4.2 aanbevelingen)

4.2 Aanbevelingen

Aanbevelingen zijn gedaan om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen (zie tabel 4.2). Naast de aanbevelingen van tabel 4.2, bevelen verder aan om een ecologisch werkprotocol op te stellen waarin ecologische maatregelen zijn opgenomen voor de bovengenoemde soorten. Het gaat hierbij om maatregelen voor soorten die voorkomen in het plangebied ofwel soorten die volgens aanvullend onderzoek voorkomen. En daarbij het controleren van de aanwezigheid van beschermde soorten tijdens het werk.

Tabel 4.2: Aanbevelingen en conclusies

Soortgroep	Ff-wet tabel 2 / 3	Conclusie	Aanbeveling
Flora	Wilde marjolein	is recent aangetroffen in het middendeel van het plangebied	mitigerende maatregelen als biotoop vergraven wordt en werken volgens een goedgekeurde gedragscode. Is er geen gedragscode dan moet ontheffing aangevraagd worden, deze valt onder de lichte toets).
Zoogdieren	Vleermuizen	kan in het gehele plangebied worden verwacht	er wordt aanvullend onderzoek (2013) uitgevoerd. afhankelijk van aanvullend onderzoek een ontheffingsaanvraag en/of maatregelen ter voorkoming van effecten op de vleermuizen.
Zoogdieren	Bever	is recent aangetroffen in het westelijk deel (Palmerswaard)	mitigerende maatregelen als watergangen en/of oevers vergraven worden of houtige opstanden worden gekapt. Een ontheffingsaanvraag en maatregelen ter voorkoming van effecten op de bever.
Zoogdieren	Waterspitsmuis	kunnen in het westelijk deel van het plangebied worden verwacht	mitigerende maatregelen als watergangen en/of oevers vergraven worden of houtige opstanden worden gekapt. Een ontheffingsaanvraag en maatregelen ter voorkoming van effecten op de waterspitsmuis
Vogels	Jaarrond beschermd	kunnen in het gehele plangebied worden verwacht	indien tijdens het broedseizoen van vogels gewerkt gaat worden, een controle op aanwezigheid van nesten uit voeren voorafgaand aan het werk. Indien er broedvogels aanwezig zijn dienen maatregelen getroffen te worden om verstoring van nesten te voorkomen.
Vogels	Grondbroeders	kunnen in het gehele plangebied worden verwacht	Indien graafwerkzaamheden zijn gepland tijdens of kort voor het broedseizoen bevelen wij aan om maatregelen te treffen om te voorkomen dat er grondbroeders als oeverzwaluwen gaan broeden in steilwanden.
Vissen	Bittervoorn, kleine modderkruiper en	zijn recent aangetroffen in watergangen van het westelijk deel (Palmerswaard)	Overtreding van de Flora- en faunawet kan voorkomen worden door een ontheffingsaanvraag te doen en toepassing van mitigerende maatregelen als de watergangen van het westelijk plangebied vergraven worden.
Vissen	Rivierdonderpad, grote modderkruiper	zijn in de Nederrijn 5-10 km stroomopwaarts ten opzichte van het plangebied aangetroffen.	Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek te doen naar de rivierdonderpad en grote modderkruiper als er werkzaamheden in de rivier of in de directe oeverzone in het plangebied worden verricht.
Amfibieën	Rugstreepad, Poelkikker	kan in het gehele plangebied worden verwacht	aanvullend onderzoek naar de rugstreepad en poelkikker en functionaliteit van het plangebied voor deze soorten. Afhankelijk van de resultaten van dit onderzoek zal mogelijk een ontheffing aangevraagd moeten worden en/of maatregelen getroffen worden om effecten op de rugstreepad en poelkikker te voorkomen, bijvoorbeeld door het plaatsen van paddenschermen.
Amfibieën	Kamsalamander	kan worden verwacht in watergangen van het westelijk deel (Palmerswaard)	aanvullend onderzoek in westelijk deel van het plangebied. afhankelijk van aanvullend onderzoek een ontheffingsaanvraag en/of maatregelen ter voorkoming van effecten op de kamsalamander.
Reptielen	Ringslang	Is aangetroffen in het plangebied	mitigerende maatregelen en een ontheffingsaanvraag en/of maatregelen ter voorkoming van effecten op de ringslang (inclusief broeihopen).
Libellen	Rivierrombout	kan worden verwacht op/nabij zandige locaties langs de Nederrijn.	Aanbevolen wordt om aanvullend onderzoek uit te voeren als graafwerkzaamheden in de oever van de Nederrijn plaatsvinden. Afhankelijk van aanvullend onderzoek een ontheffingsaanvraag en maatregelen ter voorkoming van effecten op de rivierrombout.

5 Literatuurlijst

Gebruikte literatuur

- Broekhuizen et. al. (1992). Atlas van de Nederlandse Zoogdieren;
- Bijlsma et al.(1993). Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels;
- Limpens, et al. (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen, Onderzoek naar verspreiding en ecologie;
- SOVON (2002). Atlas van de Nederlandse broedvogels;
- Meijden, R. van der (2005). Heukels' Flora van Nederland;
- Toetsing inrichtingsplan uiterwaarden Rhenen, De Groene Ruimte, december 2011.
- Ecologisch onderzoek Vogelenzang, Rhenen, Van den Bijtel, ecologisch onderzoek 2009 EHS-Saldotoets & toetsing Natura 2000, Uiterwaarden Rhenen, Gemeente Rhenen en Provincie Utrecht, december 2012;
- Plas, L.H.W. van der, en P. Goudzwaard (eds.) 2011. Palmerswaard. Inventarisatie flora en fauna in 2010. KNNV afd. Wageningen e.o., Wageningen.

Geraadpleegde internetsites

- website VZZ (www.zoogdiervereniging.nl → www.zoogdieratlas.nl)
- www.ravon.nl
- www.waarneming.nl
- www.telmee.nl
- www.florafaanacheck.nl
- www.stichtingwmr.nl (Stichting Werkgroep Milieubeheer Rhenen)
- www.utrechtslandschap.nl
- www.rhenen.nl
- www.knnv.nl
- www.vlinderstichting.nl
- www.libellennet.nl